PRIM'AWLA TAL-QORTI CIVILI

IMHALLEF

ONOR. DR DAVID SCICLUNA LL.D. MAG. JUR. (EUR. LAW)

Seduta ta' nhar it-Tnejn, 16 ta' Lulju 2001.

Numru 5

Citaz. numru 14/92 DS

Anna Sammut armla, u Anthony, Franco u Doreen, xebba, lkoll ahwa Sammut
vs
Sammy Meilaq bhala Chairman u in rapprezentanza tal-Malta Drydocks u Dottor Yana Micallef Stafrace LL.D. u l-Prokuratur Legali Mario Mifsud Bonnici L.P. b'digriet tad-9 ta' Dicembru 1991 nominati kuraturi deputati biex jirrapprezentaw lis-socjeta` assenti Stork Services BV ta' Hengela, Nederland; u b'digriet tas-6 ta' Lulju 1998 gie ordnat li minflok l-isem ta' Sammy Meilaq kull fejn dan jirrkorri jidhol l-isem tal-Professur Noel Zarb Adami; u b'digriet tas-7 ta' Marzu 2000 gie ordnat li minflok l-isem ta' Dr. Noel Zarb Adami kull fejn jirrikorri jidhol l-isem ta' John Cassar White

Illum, 16 ta' Lulju 2001

Il-Qorti,

Rat ic-citazzjoni pprezentata fis-6 ta' Jannar 1992 li permezz taghha l-atturi wara li ppremettew:

Illi fl-4 ta' Dicembru 1989 fil-bacir numru sitta (6) maghruf ukoll bhala "Red China Dock" tal-Malta Drydocks, gara incident fatali li fih mietu Valentinu Sammut, Frank Scicluna u Angelo Farrugia, li kienu qed jahdmu fuq dock arm li waqghet ghall-isfel fil-bacir b'kollox, waqt li kienu qed jaghmlu xoghol lilhom addett mill-konvenut Sammy Meilaq nomine bhala impjegati tat-tarzna, fuq dock arm provduta u armata mill-konvenuti l-ohra noe.

Illi ghal dan l-incident fatali huma responsabbli l-konvenuti nomine jew min minnhom, minhabba nuqqas ta' hila fl-arti u s-sengha taghhom, u minhabba traskuragni, imperizja u nuqqas t'osservanza tar-regolamenti, jew ghax ma pprovdewx a "safe system of work", ma hadux il-prekawzjonijiet mehtiega, jew addirittura issuplixxew makkinarju u impjant difettuz, jew naqsu li jimmuntaw dan il-makkinarju jew impjant skond l-arti u s-sengha, kif ser jirrizulta waqt it-trattazzjoni tal-kawza.

Illi bil-mewt ta' zewg u missier l-atturi f'din il-kawza, huma sofrew danni kbar konsistenti f'damnum emergens u lucrum cessans;

Illi l-konvenuti noe. Interpellati ufficjalment b'ittra ufficjali tal-14 ta' Novembru 1991, biex jersqu ghall-likwidazzjoni u l-hlas tad-danni, baqghu inadempjenti;

talbu lil din il-Qorti:

1. tiddikjara u tiddeciedi illi l-incident fatali fuq imsemmi li gara fl-4 ta' Dicembru 1989 gol-bacir numru sitta (6) tat-Tarzna, gara tort tal-konvenuti noe. jew min minnhom u ghalhekk huma responsabbli ghad-danni kolha sofferti mill-atturi bhala eredi, aventi kawza u dipendenti tal-mejjet zewgha u missierhom rispettivament;

2. tillikwida d-danni, okkorrendo bl-opera ta' periti nominandi;

3. tikkundanna lill-konvenuti nomine jew min minnhom li jhallsu lill-atturi dawk id-danni hekk likwidati, flimkien mal-imghax legali mid-data tac-citazzjoni.

Bl-ispejjez – komprizi dawk tal-ittra ufficjali u rikors ghan-nomina ta' kuraturi tal-14 ta' Novembru 1991 u dawk tal-mandat ta' sekwestru tal-lum stess – kontra l-konvenut noe. Li jibqghu ingunti minn issa ghas-subizzjoni.

Rat in-nota ta’ l-eccezzjonijiet ta’ Sammy Meilaq nomine fejn qal:

1. Illi l-eccipjenti nomine ma jahti bl-ebda mod ghall-incident imsemmi li gara fl-4 ta’ Dicembru 1989 u konsegwentement ma huwa responsabbli ghal ebda danni li setghu soffrew l-atturi.

2. Illi konsegwentement it-talbiet tal-atturi huma nfondati fil-fatt u fil-ligi u ghandhom jigu michuda bl-ispejjez kontra taghhom.

3. Illi, bla pregudizzju ghas-sueccipit, l-eccipjent nomine diga’ min-naha tieghu, u minghajr assunzjoni ta’ responsabbilita’ ikkompensa *ex gratia* lill-atturi tad-danni sofferti minnhom fl-incident fatali tal-4 ta’ Dicembru 1989, u ghalhekk dan il-hlas ghandu jitnaqqas minn kull ammont li jista jigi deciz li hu dovut mill-eccipjent nomine.

4. Salvi eccezjonijiet ulterjuri.

Rat in-nota ta’ l-eccezzjonijiet ta’ Dottor Yana Micallef Stafrace LL.D. u l-Prokuratur Legali Mario Mifsud Bonnici bhala kuraturi deputati biex jirrapprezentaw lis-socjeta` assenti Stork Services BV ta’ Hengela, Nederland, fejn qalu:

1. Illi huma fl-ewwel lok fil-kariga taghhom bhala deputati biex jirrapresentaw lis-socjeta’ assenti Stork Services BV ta’ Hengela, Nederland mhumiex responsabbli bl-ebda mod ghall-incident li kkawza l-mewt ta’ Valentino Sammut, Frank Scicluna u Angelo Farrugia.

2. Illi fit-tieni lok huma esegwew ix-xoghol ta’ kostruzzjoni lilhom moghti skond is-sengha u skond kif lilhom ordnat.

3. Illi fit-tielet lok ix-xoghol minnhom esegwit gie approvat mill-Bureau Veritas.

4. Illi fir-raba lok huma jirriservaw li jressqu eccezzjonijiet ulterjuri wara li jkunu rcevew id-direttivi opportuni minghand is-socjeta’ Stork Services BV ta’ Hengela, Nederland, li maghhom huma diga’ kkommunikaw.

5. Salvi eccezzjonijiet ohra permessi mill-ligi.

Rat id-dikjarazzjonijiet guramentati tal-kontendenti u l-listi tax-xhieda taghhom;

Rat id-digriet tat-22 ta' Mejju 1992 li permezz tieghu gie nominat l-Avukat Dottor Victor Borg Grech bhala perit legali biex ifittex u jirrelata dwar il-fondatezza tad-domandi attrici, wara li jiehu konjizzjoni ta' l-eccezzjonijiet, u jaghmel l-osservazzjonijiet kollha li ghandhom x'jaqsmu mal-kaz, u dan bl-assistenza ta' l-A.I.C. Alex Torpiano u l-Professur Joseph Mifsud bhala periti teknici;

Rat in-nota ta' l-eccezzjonijiet ulterjuri ta' Dr. Yana Micallef Stafrace LL.D. u l-Prokuratur Legali Mario Mifsud Bonnici nomine fejn qalu:

1. Illi l-azzjoni attrici hija preskritta a tenur tal-artiklu 2153 tal-Kodici Civili (Kap. 16).

2. Illi l-eccipjenti jirriservaw li jressqu eccezzjonijiet ulterjuri wara li jkunu rcevew id-direttivi opportuni minghand is-socjeta' Stork Services BV ta' Hengela, Nederland, li maghhom huma diga kkommunikaw.

3. Salvi eccezzjonijiet ohra premessi mill-ligi.

Rat is-sentenza preliminari moghtija fl-10 ta' Dicembru 1993 li permezz taghha din il-Qorti diversament presjeduta cahdet l-eccezzjoni ta' preskrizzjoni sollevata mill-kuraturi deputati msemmija;

Rat ir-relazzjoni debitament mahlufa mill-periti gudizzjarji;

Semghet ix-xiehda ta' l-istess periti in eskussjoni;

Rat in-noti ta' sottomissjonijiet tal-partijiet;

Semghet is-sottomissjonijiet tad-difensuri tal-partijiet;

Ikkunsidrat illi:-

Il-fatti principali

Din il-kawza tirrigwarda incident fuq il-post tax-xoghol, u specifikatament fil-bacir numru sitta (6) tal-Malta Drydocks, li gara fl-4 ta' Dicembru 1989 u li fih mietu tlett irgiel: Angelo Farrugia, Valentino Sammut u Frank Scicluna. Valentino Sammut kien ir-ragel ta' l-attrici Anna Sammut u missier it-tliet atturi l-ohra.

Jidher li dawn it-tliet haddiema kienu qeghdin fuq *dockarm* li kkollassa ghal gol-bacir. Gol-kabina tad-*dockarm* kien hemm certu Cutajar u mdendel go qoffa tal-hadid David Galea li kien qieghed jisprejja vapur bil-*pole gun*.

Id-*dockarms* jikkonsistu fi struttura li ghandha sieq (madwar 11m gholi) li tistrieh u timxi fil-qiegh tal-bacir, u ohra li timxi u zzomm ma' bankina fuq il-genb tal-bacir. Din il-bankina tinsab fil-parti ta' fuq tal-hajt tal-bacir u hija wiesa' madwar 50cm u gholja 60cm. Il-bankina hija parti ntegrali mill-bacir, mahduma bl-istess materjal u fl-istess hin. F'nofs il-bankina, fil-wicc taghha, hemm ic-*channel* li minnu jghaddi *cable* li jintuza biex jigbed il-vapuri. Ix-xifer tal-bankina huwa miksi b'*angles* tal-hadid. Skond ix-xiehda ta' Carmelo Bondin dan il-hadid kien *welded* mal-hadid li kien tiela' mill-gnub tal-bacir; imma skond Dok. F5 (pjanta esebita minn Dr. Joe Micallef Stafrace waqt seduta peritali tat-23 ta' Marzu 1993) jidher li dan il-hadid kien ankrat b'vireg f'forma ta' U, b'djametru ta' 12mm u spazjati kull 50cm, b'tul ta' 12.5cm jisporgi gol-konkos (para. XVI tar-relazzjoni).

L-istabbilita` tad-*dockarms* tiddependi milli l-pizijiet vertikali jigu trazmessi fuq is-sieq fil-qiegh tal-bacir, waqt li l-pizijiet orizzontali li jzommu d-*dockarms* milli jeghlbu, huma trazmessi fuq il-genb tal-bankina. Id-*dockarms* jimxu fuq roti (*bogie wheels*) li jimxu fuq *rails* f'*bogie truck* ta' madwar sitt metri tul fil-qiegh tal-bacir, u lateralment fuq *rollers* li jaghfsu fuq *section* tal-hadid fuq in-naha ta' gewwa tal-bankina (ara Dok. F13). Mis-sieq vertikali hiereg *arm* teleskopiku ta' tliet partijiet u b'kull parti ta' xi ghaxar metri. Iz-zewg partijiet ta' gewwa huma ta' l-azzar, ta' barra ta' l-aluminju. L-*arm* hija mhaddma b'sistema ta' *hydraulics*. Fuq il-*pivot* ta' dan l-*arm* ikun hemm kabina li fiha hemm il-kontrolli tal-mekkanizmu. Fit-tarf tat-*telescopic arm* hemm *basket platform* tal-hadid li jakkomoda l-haddiema li jkunu qeghdin jaghmlu *high pressure cleaning* jew zebgha jew xoghol simili mal-gnub tal-vapuri (para. XVIII tar-relazzjoni).

Mix-xiehda ta' David Galea jirrizulta li kien qieghed isir xoghol ta' zebgha fuq vapur u f'mument minnhom spiccat iz-zebgha. F'dak il-mument il-*boom* kien angolat xi 75 gradi lejn il-poppa tal-vapur, jigifieri lejn il-kexxun (jew bieb) tal-bacir. Il-vapur ma kienx f'nofs il-bacir imma fuq in-naha mbeghda mill-genb li fuqu kien hemm id-*dockarm* li waqa'. Jidher li l-incident gara hekk kif kienet se tibda jew kienet bdiet l-operazzjoni li biha l-*boom* bil-*basket* bil-haddiema mdendel tibda tiddawwar biex terga' lura mal-genb tal-bacir. Francis Johnson kien qieghed jahdem fil-qiegh tal-bacir u huwa xehed li kien qieghed jisma' xi hsejjes li jikkorrispondu ma' moviment tad-*dockarm* tul il-genb tal-bacir, imma dan ma setax ikun zgur dwar x'kien il-hoss li kien qieghed jisma' partikolarment minhabba li kellu dahru lejn fejn gara l-incident. Huwa sinjifikanti pero` li x-xhud ddeskriva l-incident bhala precedut b'ticrita. Huwa sinjifikanti wkoll li x-xhud ra d-*dockarm* niezel shih u li kien inqala' mill-hajt. Indri Camilleri xehe dwar kif ra l-*boom* niezel u jahbat mal-genb tal-vapur (para. XXIX tar-relazzjoni, xiehda ta' David Galea fis-seduta peritali ta' l-24 ta' Novembru 1992, xiehda ta' Francis Johnson u ta' Indri Camilleri fis-seduta peritali tal-15 ta' Dicembru 1992).

Ir-relazzjoni tal-periti gudizzjarji

Dwar x'kienet il-kawza ta' l-incident il-periti rrelataw testwalment hekk:

Dwar x'kienet il-kawza ta' l-incident il-periti rrelataw testwalment hekk:

"L-ewwel ipotezi hija li d-"dockarm" waqa minhabba li falliet xi parti mill-istruttura, jew minhabba zball fid-disinn, jew minhabba nuqqas ta' manutenzjoni, jew minhabba xi raguni ohra.

Id-deskrizzjoni tax-xena wara l-incident, ir-ritratti, u ix-xhieda, jidhru li jeskludu kollass minhabba xi hasara fl-istruttura tad-"dockarm". L-istruttura tad-"dockara" tidher li baqghet prattikament shiha, meta waqghet ma l-art, hlief ghal xi daqqiet li gew ikkawzati probabilment minhabba l-impatt mal-vapur. Il-modifici li saru ma jissuggerux li kien hemm xi haga hazina meta waqghet id-"dockarm"; anzi tindika li saru testijiet estensivi, u modifikazzjonijiet taht supervizjoni indipendenti u kwalifikata, (Bureau Veritas), biex jassiguraw li kollox, fl-istruttura u l-mekkanika tad-*dockarm* jimxi sewwa. Dawn il-modifikazzjonijiet jinkludu tibdil fil-*boom* teleskopiku, biex jitnaqqsu il-vibrazzjonijiet, tibdil fir-roti ta' taht, korrezzjoni taz-zebha biex titnaqqas il-korrozzjoni li kienet harget qabel 1986, tigdid ta' welding, tiswija u tishieh fil-*boom* u fil-*basket* wara l-waqha tal-bidu.

Dawn it-tbdiliet gew ittestjati estensivament, u ma jidhirx li kellhom xi rwol fl-incident ta' 1989. Ix-xhieda ta' Stork, li hija konfermata mir-ritratti ta' l-incident, juru li ma kienx hemm hsara, anke wara l-waqha, fl-element strutturali krucjali, jigifieri s-saqajn, il-*boom*, jew il-*bogies*, Is-sistemi ta' sigurta'. Is-sistemi ta' sigurta' u evidenza vizwali jeskludu wkoll li d-*dockarm* seta' rikeb fuq xi haga fil-qiegh tal-bacir, u b'hekk hareg, jew ghola 'il fuq, mir-*rails*. Il-hsarat li kien hemm fid-*dockarm* jidhru li jirrizultaw biss mill-impatti li garrbet, l-ewwel mal-vapur, u wara mal-qiegh tal-bacir, waqt l-incident stess.

Ipotezi ohra kienet li kien hemm xi zball fl-operat tad-*dockarm*. Din l-ipotezi m'hijiex sostenuta mill-evidenza. Skond Galea, id-*dockarm* ma kienitx miexja; skond Johnson, setghet kienet miexja. Imma m'hemm xejn li jindika li d-*dockarm* kella xi problema meta timxi; dan l-aspett gie ttestjat qabel, anke b'pizijiet akbar minn dak tal-mument ta' l-incident. L-anqas ma jista' wiehed jghid li kien xi operazzjoni anormali dwar l-operat tal-*boom*. Galea, li kien fil-bastiment f'tarf il-*boom* fil-mument ta' l-incident, xehed li ma hassx xejn anormali meta kien talab biex jittiehed lura lejn il-genb tal-bacir biex igib aktar zebgha. Hemm xiehda ohra li tirreferi ghall-fatt li l-operatur kellu esperjenza fl-uzu tad-*dockarm*. Madankollu, ma jfissirx li l-mument li beda jdur il-*boom* mhux sinjifikanti ghall-incident; wiehed jistenna li hekk kif il-boom jingibed lura, il-forza li l-istruttura taghmel fuq il-genb tal-bacir tizdied.

Minn dan jista' wiehed jikkonkludi li d-dockarm innifsu ma kellux x'jaqsam ma' l-incident. Wiehed irid ghalhekk jhares lejn l-istrutttura tal-bacir, li mill-evidenza fotografika, garrbet hsarat partikolari.

L-ipotezi li l-izjed tikkorrispondi ma' din l-evidenza hija li l-konkos li kien jifforma parti mill-bankina ta' fuq, li fuqha hemm forza orizzontali lejn 'l gewwa tal-bacir, biex ma teghliebx id-*dockarm*, tkissir. Fl-opinjoni taghha dan it-tkissir huwa fondamentali, ghaliex ma setax jigi kawzat bhala rizultat ta' l-incident, imma seta' kien biss kawza ta' l-incident.

L-ewwel nett jidher li kien hemm zball fid-disinn tal-bankina ta' fuq. Id-disinn huwa deskritt fix-xhieda u fid-Dok. F32. Dan juri li fil-genb li fuqhom kienu jaghfsu ir-roti tal-*bogie* kien hemm *angles* tal-hadid, u kien hemm ukoll *U-Channel* fil-parti centrali tal-bankina, fejn jghaddi il-habel li jigbed il-vapur. Il-kanal centrali ghandu fond ta' 6 cm. Waqt li l-parti centrali tal-bankina taht dan il-kanal kellha hxuna ta' 50 cm, il-hxuna ta' konkos fuq in-naha ta' barra, mal-genb tal-kanal – fejn fil-fatt jaghfsu r-roti – kienet ta' 14 cm. Izjed minn hekk, fil-parti ta' taht, kien hemm

rinforz, bil-hadid, b'vireg longitudinali ta' 12 mm diametru, u cinturini ta' 16 mm diametru. Kien hemm ukoll rinforz iehor li jorbot din il-parti mal-kumplament. Id-distanza mill-wicc tal-bankina sa l-eqreb hadid huwa, skond id-disinn 7 cm. Il-pjanca ta' l-*angle* li hemm fiz-zewg kantunieri ta' fuq tal-bankina hija ta' ftit izjed. Dan ifisser li anke jekk il-kalkoli juru li l-hajt tal-bacir kien kapaci jiflah il-piz orizzontali li kien gie specifikat, dan zgur li jirreferi ghal hxuna ta' 50 cm bir-rinforz, u mhux ghal hxuna ta' 14 cm minghajr rinforz. Minhabba li l-istess *angles* kienu marbutin gol-konkos b'tip ta' *U-bar* twila madwar 12.5 cm, (skond ir-ritratti u n-nota li saret waqt l-inkjesta), kien hemm xi hadid li jippenetra mill-wicc fejn jaghfsu r-roti sal-parti tal-bankina marbuta biccinturini, imma din il-penetrazzjoni zgur ma kienitx hafna, u zgur ma kienitx adegwata biex tittrasmetti l-piz orizzontali.

L-evidenza fotografika turi bic-car li l-konkos tal-wicc tal-bankina ccarrat sal-livell tal-hadid. Jigifieri li l-konkos falla mal-linja fejn il-hxuna tal-konkos kienet l-anqas, u fejn ma kienx hemm rinforz adegwat.

Kien hemm evidenza konfliggenti dwar id-disinn ta' dawm l-*angles*. Dan hareg mill-fatt li hemm disinji (Dok. F32) li juru il-bankina bir-rinforz, imma minghajr l-*angles*, u disinji li juru l-*angles* minghajr rinforz. Id-domanda ghalhekk qamet jekk dawn l-*angles* sarux wara, jew kienux parti integrali mill-kostruzzjoni tal-bacir. Carmelo Bondin xehed li l-bankina kienet parti integrali tal-bacir. Xehed ukoll li l-*studs* ta' l-*angles* gew iwweldjati mall-hadid principali tar-rinforz fil-bankina. Dana ma jidhirx fid-disinji, u l-anqas m'hemm evidenza tieghu fil-partijiet li nqalghu. Ellul jaghti wiehed x'jifhem li l-*angles* saru wara, fuq disinn ta' Civil Engineering Department tad-Dockyard. Is-sur V. Giuliano, mill-banda l-ohra, xehed li l-*angles* ta' fuq saru integralment mal-bankina, u esebixxa ritratti ta' l-inawgurazzjoni tal-bacir li juru l-*angles* f'posthom f'dak il-mument. Ahna propensi li naccettaw li l-*angles* saru fl-istess mument li saret il-bankina – mhuwiex car, pero', jekk f'xi mument waqt il-kostruzzjoni tal-bacir sarx xi tibdil fid-disinn tal-bankina li jista' jispjega ghaliex hemm differenza bejn Dok. F32 u Pjanta No. 824 –- 39/55 annessa ma l-affidavit ta' Zhou Zhen Qiu.

Din il-kwistjoni ghandha aktar x'taqsam ma responsabbilta' milli kawza. Id-domanda tqum li jekk hemm difett fid-disinn, ghaliex il-hsara ma gratx qabel.

Risposti hemm tnejn. L-ewwel haga l-konkos ghandu kapacita' li jiflah pizijiet akbar minn dak li jissejjah *nominal strenght* ghal perjodi qosra. In-*nominal strenght* tohrog miss test partikolari li jsir fuq *samples*

partikolari tal-konkos (generalment *cubes*) li huma ttestjati b'mod partikolari (uni-axial) u fiz-zmien stipulat) Ir-rizultat, jigifieri il-mument meta il-konkos jitkisser, jiddependi mill-metodu tat-*test*. Ghalhekk hemm sistemi internazzjonali ta' *Standards*, biex wiehed juza l-istess proceduri, biex jista' wiehed iqabbel kwalita' ta' konkos ma ohra, u biex wiehed jista' jaghmel il-kalkoli mehtiega. Hemm dejjem differenza bejn is-sahha tal-konkos fil-post, u dik prevista' mill-kalkoli – dak li jissejjah *margin of safety*. Meta wiehed jaccedi il-kapacita' kif kalkolata, dan ma jfissirx necessarjament li l-konkos mill-ewwel jitkisser – jista' jkun riserva ta' sahha li tevita dan. Imma, zgur li meta wiehed jiehu l-konkos vicin il-limitu tas-sahha tieghu, il-konkos, anke jekk ma jinkisirx, igarrab hsarat interni, (*micro-cracks*), li ma jidhrux, imma li eventwalment ikomplu jikbru sakemm jistghu jikkawzaw tkissir tal-konkos. Meta l-process ta' taghbija momentarja, segwita mit-tnehhija ta' l-istess piz, jigi ripetut, il-fissuri zghar jikbru bil-mod, sakemm jiffurmaw fissuri akbar, u finalment jikkawzaw tkissir tal-konkos.

Saru xi testijiet wara l-incident, biex juru li l-konkos kien ta' kwalita' adegwata skond lis-*specifications*. Imma dawn it-testijiet ma jippruvaw xejn, minhabba li lis-*specifications* jassumu kalkolu li zgur mhux ibbazat fuq hxuna ta' 14cm, minghajr rinforz. It-testijiet ma jurux l-anqas, jekk kienx hemm xi deterjorazzjoni tal-konkos, jew minhaba *micro-cracking* kif issemma qabel, jew minhabba l-effett ta' sadid tal-hadid prezenti gewwa l-konkos.

M'hemmx evidenza dwar il-kwalita' tax-xoghol tal-konkos waqt il-kostruzzjoni, imma, minhabba l-argumenti ta' qabel, dana m'huwiex hafna rilevanti.

L-effett tas-sadid fil-hadid jista' jkun, fil-kuntest tad-diskussjoni fil-paragrafi ta' qabel, sinjifikanti. Certament, mir-ritratti, u wkoll mill-access li ghamilna ahna, huwa car li xi korrozjoni kienet u hija prezenti fl-istruttura. L-*studs* li jorbtu l-*angles* mal-bankina, u li inkixxfu waqt l-incident, juru sinjali ta' sadid anke qawwi – tant li setghet naqset anke s-sahha ta' l-istess *studs*. Anke jekk is-sahha tal-hadid ma tnaqqsietx, is-sadid, li ghandu volum akbar mill-hadid u li ghalhekk huwa process ta' espansjoni gewwa l-konkos, zgur jikkawza hsara interna, jekk mhux vizibli esternament. F'diversi bnadi fil-bankina kien hemm sinjali ta' hsara ikkawzata mis-sadid. Ovvjament, fejn din kienet tohrog fil-wicc, it-Tarzna kienet tiehu hsieb li ssewwi. Imma huwa probabbli li jkun hemm bnadi ohra fejn il-hsara interna tkun ghada ma hargitx fil-wicc, u ghalhekk ma ssirx tiswija.

Fil-kuntest tal-bacir, li jinvolvi xoghol fil-bahar jew mill-bahar, jigifieri fil-presenza certa ta' melh w ilma, huwa sorprendenti kif, l-ewwel nett ma kienx hemm sistemi ta' protezzjoni kontra il-korrozjoni fl-elementi tal-hadid mikxufa – per ezempju, il-*U-channel* fil-wicc tal-bankina, u l-*angles* fil-kantunieri tal-bankina. Huwa wkoll sorprendenti kif ma kienx hemm programm aktar aggressiv ta' spezzjoni u manutenzjoni ta' l-istess hadid. Il-programm ta' manutenzjoni jidher li kien pjuttost passiv. Il-*U-channel*, min-natura tieghu, huwa recipjent li fih jingabar l-ilma – ma jidhirx li kien hemm xi sistema ta' drenagg ta' l-ilma qabel ma' ttaqbu xi toqob fil-genb tal-kanali. Dawn it-toqob setghu kienu effikaci biex inehhu l-ilma, imma setghu wkoll ikunu mezz kif l-ilma jidhol fil-qalba tal-konkos fejn jista' jghin fil-process ta' korrozjoni tal-hadid.

M'hemmx dubbju li l-korrozjoni tal-hadid, ghalkemm setghet ma dghajfitx il-hadid stess, ikkontribwixxa ghal hsara interna fil-konkos, li minhabba d-difett fid-disinn, kien ga mghobbi aktar milli seta' jiflah.

Il-periti sottoskritti jattribwixxu l-kawza tal-incident in parti ghal difett fil-kostruzzjoni tal-bacir Dock numru 6, u f'parti wisq anqas ghal nuqqas ta' manutenzjoni approprija da parti ta' min kien qed juza l-istess bacir, ossija l-Malta Drydocks. Ma jirrizulta ebda difett fid-*dockarm* li seta kkontribwixxa bhala kawza ta' l-incident.

Ghal fini ta' responsabbilita' qed jigi stabbilit li l-grad ta' responsabbilita' tad-difett fil-kostruzzjoni tal-bacir huwa ta' tmenin fil-mija (80%) fil-waqt li n-nuqqas ta' manutenzjoni huwa responsabbli ghar-rimanenti ghoxrin fil-mija (20%)."

<u>Ir-responsabbilita` ghall-incident</u>

Il-Malta Drydocks ikkritikat il-konkluzjoni fir-relazzjoni li 20% tar-responsabbilta` huwa tort tan-nuqqas ta' manutenzjoni u sostniet li mill-provi prodotti s-sadid imsemmi mill-periti ma jirrizulta minn imkien. Barra minn hekk il-periti ghamlu l-konstatazzjonijiet taghhom tliet snin u nofs wara l-incident meta l-hadid kien ilu ghal dak iz-zmien mikxuf ghall-elementi bla ma jintuza u bla kura ta' xejn. Tikkritika wkoll ir-relazzjoni ghax issostni li l-periti njoraw il-konstatazzjonijiet ta' fatt ta' l-esperti mahtura fl-inkesta kriminali, ir-rapport tal-perit Lawrence Mintoff, u x-xhieda u provi ohra ta' l-impjegati tal-Malta Drydocks.

1. Fir-rigward tal-konstatazzjonijiet maghmula mill-esperti fl-inkjesta kriminali, il-Korporazzjoni konvenuta tghid li jekk kien hemm sadid rilevanti vizibbli dawn kienu jikkonstatawh. Imkien ma jikkonstataw sadid u anzi jirrimarkaw li "Il-hadid li ntuza' kien ta' kwalita` tajba. Ir-Reinforcement li kien jipprotrudi mit-travu tar-reinforced concrete fix-xifer tal-bacir kien adegwat bizzejjed" (b'riferenza ghal pagna 12 tar-relazzjoni fl-inkjesta kriminali).

Il-Korporazzjoni konvenuta kkwotat minn pagna 12 tar-relazzjoni tal-periti fl-inkjesta kriminali. Pero` esebit f'dawn l-atti hemm biss tliet pagni b'sitt faccati (Dok. F6) li gew esebiti minn Dr. Joe Micallef Stafrace fis-seduta peritali tat-23 ta' Marzu 1993. Ghalhekk x'setghu qalu l-periti f'pagna 12 kif ikkwotat mill-Korporazzjoni konvenuta huwa estraneju ghal dawn il-proceduri. Issa huwa minnu li f'dawn is-sitt faccati esebiti m'hemm l-ebda konstatazzjoni dwar sadid. Izda ezami tar-ritratti kontenuti fil-faxxikoli fotografici F1, F2 u F4 u li huma ritratti li ttiehdu proprju waqt l-inkjesta, juri evidenza cara ta' sadid – ara per ezempju r-ritratti 16, 17, 21, 22 u 24 fid-Dok. F1, ir-ritratti 4 – 8 fid-Dok. F2 u r-ritratti 1 – 6 fid-Dok. F4.

2. Dwar ir-rapport tal-Perit Lawrence Mintoff, il-Korporazzjoni konvenuta tghid li fir-rapport tieghu l-Perit Mintoff jidentifika l-korrozjoni tal-hadid u s-sadid bhala wiehed mill-fatturi li jikkawzaw deterjorazzjoni tal-*concrete* izda mkien ma jindika fir-rapport tieghu li nnota xi sadid u jghid anzi li "the reinforcement which was exposed was in a satisfactory state".

"Satisfactory" certament ma jfissirx "as new". U difatti anke fir-ritratti annessi mar-rapport tal-Perit Mintoff hija evidenti l-prezenza ta' sadid. Inoltre huwa ma jaghmel l-ebda riferenza, bhalma ghamlu l-periti nominati mill-Qorti, ghall-i*studs* li jorbtu l-*angles* mal-bankina. Fl-istess

rapport il-Perit Mintoff fil-fatt ighid li "since the mule track is covered with steel angle sections, the possibility of inspection at other locations by visual means is made very difficult". F'dar-rigward ghalhekk zgur ma jistax jinghad li r-rapport tieghu huwa komplet. Il-Qorti taghmel ukoll riferenza ghall-paragrafu XLIV tar-relazzjoni tal-periti gudizzjarji u fuq riportata fejn jindikaw ghaliex it-testijiet li saru wara l-incident fuq il-konkos jistghu jitqiesu bhala inkonklussivi.

3. Il-Korporazzjoni ssostni li kienet attenta ghall-manutenzjoni regolari u ghall-prezenza ta' sadid. Taghmel referenza ghax-xiehda ta' Carmelo Bondin, ta' Ray Vassallo u tal-Perit Joseph Cassar.

Izda Carmelo Bondin kien qieghed jixhed dwar id-*dockarms* u mhux dwar il-bankina, Ray Vassallo kien qieghed jixhed dwar it-tiswijiet li saru lid-*dockarm* qabel ma' din effettivament qatt bdiet tintuza u ma qal xejn dwar il-bankina, u l-Perit Cassar stess xehed li "*Maintenance* ma taqax tahti u ssir minn division *ohra* mmexxija mis-Sur Charles Saliba. Mhux kompitu tieghi li naghmel *routine inspections*". Li huwa evidenti mix-xiehda ta' dawn it-tliet persuni hu li hadd minnhom ma semma' li kien b'xi mod involut f'xi manutenzjoni tal-bankina, ossia l-*mule-track*, qabel ma gara l-incident in kwistjoni, salv li l-Perit Cassar isemmi xi tiswijiet izda mhux fl-istess post fejn gara l-incident in kwistjoni (ara f'dar-rigward ix-xiehda tieghu fis-seduti tad-19 ta' Ottubru 1993 u tat-23 ta' Novembru 1993' ara wkoll Dok. F36 esebit mill-istess xhud).

Minn dan kollu ghalhekk jirrizulta li s-sottomissjonijiet tal-Korporazzjoni konvenuta huma ghal kollox infondati u li hemm evidenza rribatibbli dwar il-prezenza ta' sadid fl-istrutturi tal-bacir. Hadd mix-xhieda prodotti ma ndika li b'xi mod kien involut f'manutenzjoni jew tiswija tal-bankina minhabba s-sadid. Ix-xhieda specifikaw xoghol fuq id-*dockarms* izda hadd fuq il-bankina, salv meta din kienet tintlaqat minn xi vapur.

Fin-nota ta' osservazzjonijiet taghhom l-atturi jsostnu li r-responsabbilita` taqa' unikament fuq il-Korporazzjoni konvenuta in vista tal-fatt li ma pprovdietx *a safe system of work*. Huma jirreferu ghall-gurispudenza taghna u dik ingliza. Jirreferu ghar-regolament 7A(1) tal-Health, Safety and General Welfare Regulations 1945 (G.N.58/1945) li jipprovdi li *"it shall be the duty of every employer to take all reasonable care for his employee's safety in all circumstances"*. Jiccitaw ukoll lil Munkman li fil-ktieb tieghu "Employer's Liability at Common Law" (7th ed. 1971, Butterworths, p. 129) jelenka diversi modi kif l-*employer* jista' jonqos milli jwettaq l-obbligi tieghu:

"1. It may be that the employer has done nothing at all to carry out his obligations.
2. In the second place, the employer may have been informed of a defect or danger, but done nothing to remedy it.
3. Thirdly, the employer, knowing of a defect in his plant or premises, or of a danger in the course of the work, may have taken inadequate measures to eliminate and reduce the risk.
4. Fourthly, though the employer does not know that anything is wrong, it may be that he ought to know – that is, he could have found out by reasonable care."

Dwar il-principji ben stabbiliti m'hemmx kontestazzjoni. U dan tistqarru l-Korporazzjoni konvenuta fin-nota ta' kritika taghha. Pero` ssostni, kuntrarjament ghal dak li jghidu l-atturi, li hija dejjem adempiet pjenament l-obbligu taghha ta' *"reasonable care"*. Hija tirreferi ghall-fatt li d-disinn u supervizjoni tal-bini tal-bacir kien f'idejn l-inginier ciniz Zhou Zhen Qiu li kien gie konsultat dwar il-possibilita` li l-bacir ikollu d-*dockarms* u kien mar il-Germanja flimkien ma' inginier iehor ciniz u zewg *managers* tal-Malta Drydocks biex jiddiskutu l-aspetti teknixi mas-socjeta' konvenuta l-ohra Stork Services B.V. Tenfasizza l-fatt li l-progett innifsu ma kienx f'idejha u lanqas f'idejn periti Maltin u ghalhekk kellhom kull ragun joqoghdu fuq il-pariri ta' l-imsemmi inginier ciniz. Qalet ukoll li minhabba l-interess ovvju li kellha pero` zammet kuntatt u ko-ordinazzjoni kontinwi fil-progett kollu u li allura anke fil-fazi ta' progettazzjoni u bini tal-bacir, minkejja li ma kenitx is-sid u m'ghamlitx ix-xoghol hi, kienet diga` qed tiehu l-prekawzjonijiet ragonevoli kollha possibbli biex tassigura li x-xoghol isir sew. Meta gew biex jintaghzlu l-manifatturi tad-*dockarms* innifishom regghet hadet il-pariri mehtiega u talbet li d-*dockarms* ikunu certifikati minn ditta ta' certifikazzjoni internazzjonali bhalma kienet il-Bureau Veritas. Fin-nota telenka d-diversi passi li ttiehdu biex id-*dockarms* jinzammu kif ghandhom ikunu. Irreferiet ukoll ghax-xiehda ta' l-inginier Nicholas Baldacchino li qal li huwa ma kienx inkarigat minn Stork BV biex jiccertifika wkoll l-istruttura tal-bankina fejn kienu mwahhlin id-*dockarms* izda t-*tests* li saru necessarjament minnhom infushom kienu qed jittestjaw l-istruttura kollha billi d-*dockarms* kienu ttestjati fuq ir-*rails* b'piz id-doppju tas-*safe working load* tad-*dockarm*. Hija tikkwota lil dan ix-xhud li qal: *"tests tal-integrita` tar-rails ma ghamilniex ahna bhala Bureau Veritas, pero` nista' nghid li wara li saru t-tests ma kienx hemm jew caqliq jew deformita` permanenti….Saru tests at the worst possible condition sija acceleration u deceleration."* Irreferiet ukoll ghat-tiswijiet li kienu jsiru meta xi bastiment jolqot il-genb tal-bacir. U b'riferenza ghall-kriterji ndikati mill-atturi fin-nota ta' osservazzjonijiet taghhom li elenka

Monkman, sostniet li (1) irrizulta li hadet diversi prekawzjonijiet, (2) qatt ma kienet "informed of a defect or danger" li ma ghamlet xejn dwaru, (3) ma kien hemm ebda taghrif ta' xi difett u ghalhekk ma jistax jinghad li *"knowing of a defect may have taken inadequate measures to eliminate and reduce the risk"*, anzi l-provi juru li hadet passi aktar min-normal biex tassigura s-sigurta` kemm jista' jkun, u (4) ma kellhiex mezzi aktar milli uzat biex tinduna li kien hemm xi difett, anzi jidher li tul il-process kollu kienu nvoluti nies professjonali u kompetenti. Iccitaw ukoll mill-pubblikazzjoni "The Law of Health and Safety at Work 1996/97" dwar il-ligi u l-prattika ingliza in sostenn anke tat-tezi taghhom li galadarba rrizulta li kien hemm difett fid-disinn u l-bini tal-bacir hija ma tistax tinzamm responsabbli fil-kaz taht skrutinju. U bhala kerrejja tal-bacir kellha dritt tistenna li dan kien f'kundizzjoni tajba ghall-uzu tieghu.

Il-Qorti diga` kellha okkazjoni tikkummenta aktar 'il fuq dwar il-prezenza ta' sadid fl-istruttura tal-bacir u ghalhekk kull kumment iehor huwa superfluwu. Barra minn hekk diga` rrizulta li l-manutenzjoni li kien qieghed isir kien fuq id-*dockarms* innifishom u mhux fuq il-bankina. Il-Qorti tirrepeti li HADD mix-xhieda ma semma l-icken forma ta' manutenzjoni fuq il-bankina, ahseb u ara dik il-manutenzjoni "aggressiva" li jirreferu ghaliha l-periti gudizzjarji. Billi tiggrizja r-roti tad-*dockarms* ma jfissirx li tkun qed taghmel manutenzjoni fuq l-istruttura, li taghmel *sandblasting* fuq id-*dockarms* ukoll ma jfissirx li qed taghmel manutenzjoni fuq il-bankina. Il-Qorti ma tistax u mhijiex se tassumi li ghax saret manutenzjoni fuq id-*dockarms* allura saret ukoll fuq il-bankina. Lanqas ma jista' jitqies li l-uzu ta' strumenti ghall-ispezzjoni tal-hadid, bhalma ssuggerew li jista' jsir il-periti gudizzjarji waqt l-eskussjoni taghhom, huwa xi mezz mhux normali jew li ma jidholx fl-ambitu tal-mizuri ragonevoli li jistghu jittiehdu minn azjenda bhalma hi l-Malta Drydocks. Anke d-ditta Robins Takkenberg li giet inkarigata mis-socjeta` Stork Services BV fir-rapport taghha li jinsab anness ma' dawn l-atti tikkummenta fid-disa' pagna tar-rapport taghha (a fol. 154) li *"The concrete pourings as mentioned under A1, showed horizontally (seen from the top) and vertically (seen from the dock) severe crack formation and crumbling <u>on both the (is)land side or the non-riverside</u> and the riverside where the accident took place,especially over the first ½ to 2/3 of the dock length, counted from the side of the dock entrance, which is mostly used by the dock arms and mules"* (kliem sottolineati mill-Qorti). Manutenzjoni serja kienet tirrikjedi li kif ikun hemm l-inqas hsara fil-konkos, din tissewwa; fin-nuqqas ta' dan wiehed jistenna logikament penetrazzjoni ta' ilma u korrozjoni tal-hadid. L-istess ditta Robins Takkenberg osservat fir-rapport taghha li *"the concrete anchors, which are welded to the steel angle sections or side guiding sections, were*

severely corroded”. Tirreferi sahansitra ghall-*“corroded railings of the gallery in the dock wall”* (ara wkoll ritratt 24 anness ma’ l-istess rapport a fol. 215). Altru milli manutenzjoni!

Issa hawnhekk qeghdin nitkellmu fuq azjenda kummercjali li timpjega eluf ta’ haddiema, fejn il-perikli huma kbar u fejn allura l-grad ta’ *reasonable care* huwa mistenni li jkun gholi hafna. Ma rrizultax li minn meta bdew jithaddmu d-*dockarms* sakemm gara l-incident in kwistjoni saru xi testijiet fuq il-bankina. Id-*destructive test* li rrefera ghalih il-Perit Cassar sar zmien wara l-incident u fil-hajt oppost tal-bacir. U ma jirrizultax li gew inkarigati nies professjonisti biex jiddeterminaw regolarment is-sahha tal-konkos u tal-hadid li kienu jifformaw il-bankina. U meta saru tiswijiet qabel dan l-incident, hadd ma nduna li seta’ kien hemm difett fil-kostruzzjoni? Il-prekawzjonijiet li l-Korporazzjoni konvenuta ssostni li hadet waqt il-progettazzjoni tal-bacir u fl-ghazla tad-*dockarms* ma jfissru xejn jekk il-prekawzjonijiet ma jibqghux jigu sostnuti. Vince Giuliano semma li kull tant zmien kien isir *survey* tar-*rails* biex jaraw jekk intlaqtux jew varjawx xi ftit izda ma jsemmi xejn dwar manutenzjoni taghhom; anzi jghid li dik il-parti fejn gara l-incident kienet ghadha originali (seduta peritali tad-19 ta’ Ottubru 1993).

Il-periti gudizzjarji stabbilew li kien hemm difett fid-disinn izda m’hemmx dubju wkoll li n-nuqqas ta’ manutenzjoni ta’ l-istruttura accellera t-tkissir tal-konkos. Bhalma qalu l-periti fir-rapport taghhom u diga` kwotat *“huwa sorprendenti kif, l-ewwelnett ma kienx hemm sistemi ta’ protezzjoni kontra l-korrozjoni fl-elementi tal-hadid mikxufa – per ezempju, il-‘U-channel’ fil-wicc tal-bankina, u l-‘angles’ fil-kantunieri tal-bankina. Huwa wkoll sorprendenti kif ma kienx hemm programm aktar aggressiv ta’ spezzjoni u manutenzjoni ta’ l-istess hadid. Il-programm ta’ manutenzjoni jidher li kien pjuttost passiv.”* Kieku l-Korporazzjoni konvenuta uzat il-mezzi rakkomandati mill-periti gudizzjarji setghet tinduna bid-difetti ezistenti jew tiskoprihom.

Il-Korporazzjoni konvenuta qalet li bhala kerrejja kellha dritt tistenna li l-bacir ikun f’kundizzjoni tajba. Lawrence Bilocca, *financial controller* tal-Malta Drydocks, xehed li l-bacir in kwistjoni nghata lilhom b’titolu ta’ kera ghal perijodu ta’ hames snin bil-massimu miljun lira fis-sena. Jekk dan il-bacir inghata b’kera lil Malta Drydocks, m’hemmx dubju li dan sar b’kuntratt. Kopja tal-kuntratt ma gietx esebita. Din kienet tkun l-ahjar prova ta’ l-allegata kirja u minnha kienu jirrizultaw il-kondizzjonijiet li tahthom ikun sar it-trasferiment. Fi kwalunkwe kaz fid-dawl tal-fatt inkontestat li l-Malta Drydocks ghandha l-amministrazzjoni shiha ta’ dan il-bacir, il-Qorti tesprimi dubji serji dwar kemm jistghu jkunu applikabbli

ghall-kaz l-artikoli 1539 u 1540 tal-Kodici Civili citati mill-Korporazzjoni konvenuta fin-nota taghha.

Ir-relazzjoni ta' l-*employee* hija ma' l-*employer* tieghu li ghandu l-obbligu jipprovdilu *"a safe system of work"* u *"a safe working environment"*, aktar u aktar f'post bhalma hu l-*Malta Drydocks* fejn hemm xoghol perikoluz. Issa f'dan il-kaz il-periti kkonkludew li l-incident gara kwantu ghal 80% minhabba d-difett fil-kostruzzjoni tal-bacir u kwantu ghal 20% minhabba n-nuqqas ta' manutenzjoni. Jidher li d-disinn u supervizjoni tal-bacir kien fdat f'idejn inginier ciniz u li l-proprjetarju huwa l-Gvern Malti, izda l-Qorti ma tistax ma tesprimix it-thassib taghha dwar l-evidenza konfliggenti sottolineata mill-periti fil-paragrafu XLI tar-rapport taghhom, Inoltre l-Malta Drydocks kienet involuta *ex admissis* fil-ko-ordinazzjoni tal-progett kollu minhabba l-interess ovvju taghha, ghandha l-amministrazzjoni shiha tal-bacir u hija responsabbli ghall-manutenzjoni tieghu, u gie stabbilit li naqset serjament fid-dover taghha ta' manutenzjoni kif spjegat aktar 'il fuq. Difatti mir-rizultanzi processwali jidher li l-Malta Drydocks kienet tkun *re-active* u mhux *pro-active*. Kellha d-dmir li tispezzjona regolarment kull parti tal-bacir, f'dan il-kaz b'mod partikolari l-bankina, biex tassigura li din tkun *safe* u ma jkunx hemm riskji ghall-impjegati taghha. Kieku operaw sistema adegwata ta' spezzjoni u manutenzjoni d-difett imsemmi mill-periti kien jinstab (*"he could have found out by reasonable care"*). Il-fatt li saru tiswijiet f'partijiet ohra tal-bankina qabel id-data ta' l-incident ikompli jghabbi lill-istess Korporazzjoni bir-responsabbilita` ghall-akkadut fil-konfront ta' l-impjegati taghha, u dan minghajr pregudizzju ghad-drittijiet li jidhrilha li jista' jkollha fil-konfront ta' terzi. Fil-fehma tal-Qorti ghalhekk il-Korporazzjoni konvenuta ma resqet l-ebda prova li tezimiha mir-responsabbilta` fil-konfront ta' l-impjegat taghha Valentino Sammut, u allura fil-konfront ta' l-atturi u f'dawn il-proceduri ghandha twiegeb fl-intier ghall-konsegwenzi dizastruzi rizultanti.

Fir-rigward tas-socjeta` konvenuta l-ohra Stork Services BV il-periti ma sabu l-ebda difett fid-*dockarm* li seta' kkontribwixxa bhala kawza ta' l-incident. Dwar dan m'hemm l-ebda kontestazzjoni u din is-socjeta` se tigi liberata mill-osservanza tal-gudizzju.

<u>Likwidazzjoni tad-danni</u>

Meta Valentino Sammut miet huwa kellu 51 sena. Normalment ragel jibqa' jahdem sa l-eta` pensjonabbli ta' 61 sena. Tenut kont tal-fatt li l-hajja tal-bniedem twalet u li, a skans ta' mewt prematur, ragel jibqa'

jahdem bi qliegh sa l-eta’ ta’ 61 sena, il-Qorti ma ssib l-ebda diffikulta’ tadotta *multiplier* ta’ 10 snin.

Skond id-Dok. AS3 esibit mill-attrici Anna Sammut fis-seduta peritali ta’ l-24 ta’ Novembru 1992, il-*gross pay* tad-*decuis* ghas-sena 1989 kienet ta’ Lm3,448. Meta wiehed iqis zidiet li jinghataw minn sena ghall-ohra u l-valur dejjem jonqos tal-munita, huwa ragonevoli li tittiehed paga medja ta’ Lm3,700 ghall-perijodu kollu tal-*multiplier*.

Mill-figura rizultanti ghandu jitnaqqas 25% ghall-konsum personali u, in vista tal-fatt li ghaddew ftit aktar minn hdax-il sena u seba’ xhur mid-data ta’ l-incident ghandu jitnaqqas 5% ghal *lump sum payment*.

Il-*lucrum cessans* ghalhekk irid jinhadem hekk:

Lm3,700 x 10 snin	Lm37,000
Naqqas 25% (konsum personali)	9,250

	Lm27,750
Naqqas 5% (*lump sum payment*)	1,387

	Lm26,363

Fin-nota taghha l-Korporazzjoni konvenuta tirreferi ghall-pagamenti li saru lill-atturi u ghal dak li xehed Lawrence Bilocca, cioe` li l-atturi rcevew Lm7,952.36 taht il-*Life Cover* li hija applikabbli ghall-haddiema kollha tat-Tarzna rrispettivament mill-kawza tal-mewt u s-somma ta’ Lm10,456.36,5 taht il-*Personal Accident Policy* li jinghata lil min imut jew ikorri fuq ix-xoghol irrispettivament minn ta’ min hu t-tort. Huwa qal li l-beneficjarju taht din l-ahhar polza hija l-iskema tat-Tarzna u li m’hemmx relazzjoni bejn l-assikurazzjoni u l-impjegat. Huwa pero` stqarr li l-*premium* ghal dawn l-assikurazzjonijiet jithallsu mill-iskema stess li tkopri wkoll beneficcji ohra u l-impjegat ihallas 1.5% tal-*basic wage* tieghu filwaqt li d-*Drydocks* johorgu l-ekwivalenti ta’ 4.5%. Il-kontribuzzjoni tal-haddiema kienet intiza ghall-kontribuzzjoni tal-pensjoni.

Fin-nota taghha l-Malta Drydocks tghid li taqbel li l-atturi kienu intitolati bi dritt ghall-hlas taht il-polza *Life Cover* izda l-atturi ma resqu l-ebda prova biex juru li kienu intitolati bi dritt ghall-hlas taht il-*Personal*

Accident Policy. Anzi tkompli tghid li hemm il-prova kuntrarja tal-*financial controller* tal-*Malta Drydocks* fis-sens li dan il-hlas huwa dovut lil *Malta Drydocks* stess bhala beneficjarja u l-*premia* mhallsa wkoll mill-*Malta Drydocks* billi l-kontribuzzjonijiet tal-haddiema kienu intizi biex ikopru biss il-pensjoni.

Li ma semmietx fin-nota taghha l-Korporazzjoni konvenuta huwa li l-istess xhud ipprometta li jgib kopja tal-polza izda l-ebda kopja ma qatt giet esebita f'dawn l-atti. Certament dik kienet tkun l-ahjar prova u mhux semplicement dak li xehed il-*financial controller*. Il-Korporazzjoni konvenuta tghid fl-eccezzjonijiet taghha li kkumpensat *ex gratia* lill-atturi tad-danni sofferti minnhom. Izda ma ngabet l-ebda prova min-naha taghha li l-pagamenti li ghamlet kienu fil-fatt *ex gratia*. L-ebda rcevuta jew dokument li jindika li l-pagament taht il-*Personal Accident Policy* sar biss *ex gratia*, jew li sar taht xi forma ta' kondizzjonijiet. Fis-sottomissjonijiet tieghu l-abbli difensur tal-Korporazzjoni konvenuta ghamel riferenza ghas-sentenza moghtija mill-Qorti tal-Kummerc fis-17 ta' Ottubru 1994 fl-ismijiet **Gaspare Xuereb vs Sammy Meilaq et noe** u sostna li a bazi ta' dik is-sentenza rrizulta li l-attur f'dik il-kawza ma setax jippretendi bi dritt li jithallas taht il-*Personal Accident Insurance Policy*. Li effettivament qalet il-Qorti f'dik il-kawza kien li *"l-attur ma ressaq ebda provi konkreti dwar l-ezistenza tal-polza minnu allegata. U ladarba l-istess polza lanqas biss ma hija esibita fl-atti, il-Qorti tistaqsi kif jista' wiehed jiddetermina jekk l-attur kienx kopert jew le dwar l-incident mertu tal-kawza taht il-kondizzjonijiet tal-polza?"* Fil-kaz odjern hija l-*Malta Drydocks* li qed tinvoka l-polza izda naqset hi stess milli tipproduciha. Ghalhekk fl-assenza ta' provi m'ghandha titnaqqas l-ebda somma mill-ammont likwidat bhala *lucrum cessans*.

Ghal dawn il-motivi:-

Tiddeciedi billi tilqa' l-eccezzjoni tas-socjeta` konvenuta Stork Services BV kif rapprezentata mill-kuraturi deputati Dottor Yana Micallef Stafrace LL.D. u l-Prokuratur Legali Mario Mifsud Bonnici u tilliberahom nomine mill-osservanza tal-gudizzju, izda tilqa' t-talbiet fil-konfront tal-konvenuta *Malta Drydocks,* u ghalhekk:

(1) tiddikjara li l-incident fatali li gara fl-4 ta' Dicembru 1989 gol-bacir numru sitta (6) tat-Tarzna, gara tort tal-Korporazzjoni konvenuta *Malta Drydocks* li ghalhekk hija responsabbli ghad-danni kollha sofferti mill-atturi bhala eredi, aventi kawza u dipendenti tal-mejjet zewgha u missierhom rispettivament,
(2) tillikwida d-danni fl-ammont ta' Lm26,363,

(3) tikkundanna lill-Korporazzjoni *Malta Drydocks* thallas lill-atturi s-somma ta' Lm26,363 bl-imghax millum.

Bl-ispejjez kollha kontra l-istess Korporazzjoni konvenuta *Malta Drydocks*.

Onor. Imhallef
Dottor David Scicluna

D/Registratur